

cervicē contemni, repentinus et superveniet interitus. » Ita Cambyzes paulo post vita et regno privatus est; ita et Balaam paulo post ab Hebræis in pugna occisus est, cap. XXXI, vers. 8.

30. DIC QUID SIMILE UT QUAM FECERIM TIBI. AT ILLE AIT: NUNQUAM.—Inde convincebatur Balaam, quod sine ratione percussisset asinam, neque illam ipsi illudere voluisse, sed compulsam fuisse ab angelo: unde mox angelus se revelans Balaam, clare ejus cecitatem æque ac impietatem coarguit. Mira enim fuit cæcitas et furor Balaam, quod audiens per miraculum asinam loquentem, non expaverit, non obstupuerit, nec miraculi causam et significationem investigarit; sed ira percitus minatur asinæ mortem, putans, ex eo quod humana voce loquebatur, eam quasi rationis competentem, sibi voluisse illudere.

Tradunt, imo fabulantur Thalmudici Deum decem res creasse die sexta mundi, ad solis occasum incipiente sabbato, scilicet primo, os terræ, quod devoravit Core, Dathan et Abiron, de quo dixi cap. XVI. Secundo, os putei, quod semper patebat Judæis, vivente Maria sorore Mosis, et præcedebat Hebræos, de quo cap. XX, vers. 1. Tertio, os asinæ Balaam ad loquendum, de quo hic. Quartum fuit iris, sive arcus cælestis, de quo Gen. IX, 13. Quintum fuit aries, quem immolavit Abraham pro Isaac, Gen. XXII, 13. Sextum fuit virga Mosis, quæ divisit mare Rubrum, Exodi XIV, 21. Septimum fuit manna. Octavum fuerunt primæ tabule legis, quas Deus et dedit, et Decalogo inscripsit. Nonum sunt ipsi demones, apparentes hominibus. Decimum sunt forcipes; primas enim forcipes aiunt descendisse de cælo, nec potuisse aliter fieri, itaque resolvunt illam vulgi questionem, utrum prius fuerit malleus, an forcipes? Hæc recenset, et fuse refellit Abulensis, Quest. X: meræ enim sunt fabulæ.

31. PROTINUS APERUIT DOMINUS OCULOS BALAAM, ET VIDIT ANGELUM, — *q. d.* Fecit Deus ut Balaam videret angelum, idque, quia sustulit vel aoriam, qua eum percussisset, vel nebulam aliumve obiectum, quem oculis ejus obiecerat; aut quia angelus, qui speciem sui soli asinæ prius immiserat, jam etiam eandem oculis Balaam immisit, eamque terribilem et minacem eum fulgenti gladio.

32. PERVERSA EST VIA TUA, MIHIQUE CONTRARIA (1), — scilicet, ob perversam intentionem qua proficisceris ad Balac, videlicet ut maledicas Hebræis. Nota: Hæc visio, et colloctio cum angelo contigit soli Balaam; præcesserant enim principes Balac, qui eum, uti vocarant, ita et deducebant; ac non longe post eos sequebatur ipse Balaam, qui proinde solus angelum vidit et allocutus est.

33. ET NISI ASINA DECLINASSE DE VIA, DANS LO-

(1) Hebr. est *præceps*, id est perniciosa est via tua coram me, hoc est, novi in hoc tibi itinere tibi ingens periculum imminere.

CUM RESISTENTI (obstanti mihi angelo), TE OCCIDISSEM, ET ILLA VIVERET. — Hebræice est, *illam vivificassem* (2). Unde colligunt Hebræi asinam hanc, mox ut locuta est, fuisse mortuam, idque ad honorem, non Balaam, sed humani generis, ne scilicet superstes maneret asina, quæ ratione hominem aliquem convicerat. Verum hoc ex hisce verbis colligi nequit: tantum enim eis significat angelus se occisurum fuisse Balaam, non autem asinam, nisi ea declinasset. *Vivificare* enim Hebræis sæpe idem est quod in vita conservare, vel vitam non adimers sed indulgere. Significatur enim actus, non inchoatus, sed continuatus, *q. d.* Occidendo te, non occidissem asinam, sed illam in vita servassem; tui enim solus, uti fuit culpa, ita futura erat et poena (3).

38. NUNQUID LOQUI POTERO ALIUD, NISI QUOD DEUS POSUERIT IN ORE MEO? — Quod scilicet Deus mihi revelarit et jussert ut enuntiam. Præoccupat Balaam, ut amollatur a se indignationem Balac, si forte vaticinetur contra ejus votum et desiderium.

39. VENERUNT IN URBEM, QUE IN EXTREMIS REGNI EJUS FINIBUS ERAT. — Hebræice, *venerunt in urbem Chusot, q. d.* In urbem quæ foris, vel extra regnum posita erat in confinibus. Secundo, Oleaster vertit, *venerunt in urbem divisionum*, id est, quæ erat limes regni, dividens illud a vicinis. Tertio, Vatablus putat *Chusot* esse nomen proprium urbis.

40. CUMQUE OCCIDISSET BALAC BOVES ET OVES, MISIT AD BALAAM, etc., MUNERA, — *q. d.* Instituit Balac, ob letum adventum Balaam, festa, sacrificia et convivia, indeque munera et partes ad epulandum misit ipsi Balaam, suisque principibus, qui eum comitali fuerant; Gentiles enim in festis, triumphis rebusque lætis instituebant sacra convivia, in quibus primo victimas suis diis immolabant; deinde ex iis epulum solemne, et quasi sacrum instituebant, ac denique ad absentes amicos mittebant epuli hujus partem.

41. MANE AUTEM FACTO DUXIT EUM AD EXCELSA BAAL, ET INTUITUS EST EXTREMAM PARTEM POPULI, — *q. d.* Mane Balac duxit Balaam ad excelsa, scilicet loca, puta ad montem continentem templum, vel sacellum, in quo colebatur Baal, idque ad hoc, ut scilicet ex hoc monte Balaam videns castra Israel, atque idolo Baal immolans, ab eo vires, spiritum, et quasi enthusiasmum acciperet, ad maledicendum Israeli. Hæc enim de causa septem ibi aras erexit, in iisque immolavit Balaam,

(2) Versus totus in hebr. ita se habet, et vidit me asina, et declinavit coram me tribus vicibus; si non (וַיִּרְאֶה) compositum ex וָ = וָ, וָ = וָ, et וָ = וָ) declinasset a facie mea, profecto, utique te jam interfecissem, illam vicam conservassem.

(3) Vers. 38... oppido Moabitarum, quod stitum est ad terminum Arnonis, qui est in extremo finis, id est, ad Arnonem, quæ alii finis Moabitarum. Hoc observatur, ut lector intelligat, Balsamam summo honore a rege Moab fuisse exceptum.

ut dicitur cap. seq., vers. 1. Ita Abulensis. Fuit hic mons Abarim, qui dividebat Moabitas a regno Sehon et Og, cujus una pars dicebatur Phasga, altera Nebo, in qua mortuus est Moses, ut patet Deut. XXXII, 49, et cap. XXXIV, vers. 1 et 5. Juxta

hunc ergo montem posita erant castra Israel, in locis campestribus, quæ proinde passim vocantur zampestria Moab, atque ex hoc monte Balaam speculatus est castra Israel, iisque vaticinando, præter mentem suam benedixit.

CAPUT VIGESIMUM TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Balaam maledicturus Hebræis, eis præter mentem benedixit; inde, vers. 14, mutat locum, ut maledicatur, sed rursum eisdem benedixit, eisque laudat a religione, fortitudine et adjutorio Dei, corumque victorias prædixit; hinc iterum mutat locum, vers. 27.

1. Dixitque Balaam ad Balac: Ædifica mihi hic septem aras, et para totidem vitulos, ejusdemque numeri arietes. 2. Cumque fecisset juxta sermonem Balaam, imposuerunt simul vitulum et arietem super aram. 3. Dixitque Balaam ad Balac: Sta paulisper juxta holocaustum tuum, donec vadam, si forte occurrat mihi Dominus, et quodcumque imperaverit loquar tibi. 4. Cumque abiisset velociter, occurrit illi Deus. Locutusque ad eum Balaam: Septem, inquit, aras erexi, et imposui vitulum et arietem desper. 5. Dominus autem posuit verbum in ore ejus, et ait: Revertere ad Balac, et hæc loqueris. 6. Reversus invenit stantem Balac juxta holocaustum suum, et omnes principes Moabitarum: 7. assumptaque parabola sua, dixit: De Aram adduxit me Balac rex Moabitarum, de montibus Orientis: Veni, inquit, et maledic Jacob: propra, et detestare Israel. 8. Quomodo maledicam, cui non maledixit Deus? Qua ratione detester, quem Dominus non detestatur? 9. De summis silicibus videbo eum, et de collibus considerabo illum. Populus solus habitabit, et inter gentes non reputabitur. 10. Quis dinumerare possit pulverem Jacob, et nosse numerum stirpis Israel? Moriatur anima mea morte justorum, et fiant novissima mea horum similia. 11. Dixitque Balac ad Balaam: Quid est hoc quod agis? Ut malediceres inimicis meis vocavi te: et tu e contrario benedicis eis. 12. Cui ille respondit: Num aliud possum loqui, nisi quod jussert Dominus? 13. Dixit ergo Balac: Veni mecum in alterum locum unde partem Israel videas, et totum videre non possis, inde maledicito ei. 14. Cumque duxisset eum in locum sublimem, super verticem montis Phasga, ædificavit Balaam septem aras, et impositis supra vitulo atque ariete, 15. dixit ad Balac: Sta hic juxta holocaustum tuum donec ego obvius pergam. 16. Cui cum Dominus occurrisset posuissetque verbum in ore ejus, ait: Revertere ad Balac, et hæc loqueris ei. 17. Reversus invenit eum stantem juxta holocaustum suum et principes Moabitarum cum eo. Ad quem Balac: Quid, inquit, locutus est Dominus? 18. At ille assumpta parabola sua, ait: Sta Balac et ausulta, audi fili Saphor. 19. Non est Deus quasi homo, ut mentiar: nec ut filius hominis, ut mutetur. Dixit ergo, et non faciet? locutus est, et non implebit? 20. Ad benedicendum adductus sum, benedictionem prohibere non valeo. 21. Non est idolum in Jacob, nec videtur simulacrum in Israel. Dominus Deus ejus cum eo est, et clangor victorie regis in illo. 22. Deus eduxit illum de Ægypto, cujus fortitudo similis est rhinocerotis. 23. Non est augurium in Jacob, nec divinatio in Israel. Temporibus suis dicitur Jacob et Israeli quid operatus sit Deus. 24. Ecce populus ut læna consurgat, et quasi leo erigetur: non accubabit donec devoret prædam et occisorum sanguinem bibat. 25. Dixitque Balac ad Balaam: nec maledicas ei, nec benedicas. 26. Et ille ait: Nonne dixi tibi, quod quidquid mihi Deus imperaret, hoc facerem? 27. Et ait Balac ad eum: Veni et duam te ad alium locum: si

Prophetas prophetavit, et Deo laudes cecinit; sed digressus ab eis, rediit ad ingenium, et Davidem persequi perrexit: tam ergo Saul, quam Balaam permansit in cordis sui duritie et impietate habituali, quam uterque recedente spiritu Dei bono, paulo post æque ac prius, exseruit.

Similes Balaam et Sauli sunt Christiani, qui vivunt in concubinato, odiis, ebrietate, possessione bonorum injuste acquisitorum, et in paschate, vel articulo mortis conteruntur et proponunt emendationem; sed mox a festo, aut periculo liberi, ad concubinas, odia, pocula et possessiones iniquas redeunt: hi timeant sibi, et expectent finem et catastrophem talem, qualem habuit Saul et Balaam.

9. DE SUMMIS SILICIBUS VIDEO EUM. — *g. d.* Ex prærupto hoc monte speculabor castra Israel, eaque quasi castra Dei speciosa, et pulchre per suas tribus, acies et vexilla distributa et ordinata speculando delectabor, iisque jucunde fruam.

POPULUS SOLOS HABITABIT. — *g. d.* Israel remotus erit, et ditone et consortio ab aliis omnibus populis, utpote Gentilibus et idololatriis, atque soli Deo vero serviet propriis suis legibus et ritibus, quia plane diversi sunt ab omnium aliorum populorum legibus et moribus, unde « et inter » eos « non reputabitur, » id est, non computabitur, quia inter Gentiles non annumerabitur, nec inter eos censentur. Chaldaeus (qui hic, et alibi subinde judaizat) vertit, ecce populus solus possidebit saeculum; id enim expectant Judaei sub Messia, ut soli dominentur in orbe terrarum.

10. QUIS DINUMERARE POSSIT PULVEREM JACOB (id est, ut Chaldaeus vertit: *Quis dinumerare poterit parvulus domus Jacob?* de quibus dictum est *Gen. xiii, 16*, quod « multiplicabitur sicut pulvis terrae; » unde explicans subdit) ET NOSSE NUMERUM STIPIS ISRAEL? — Hebraice est, et nosse numerum quartae partis Israelis. In hoc enim carne, uti et in aliis, more Hebraeo, idem repetitur et explicatur hemistichio posteriore, quod dictum est in prioribus (1).

(1) Hebraeus sic reddo, *quis dinumeret pulverem Jacob*, id est, posteros Jacobi pulverem multitudine aequantes; et (*quis numeret, quod menta repetendum est*) *seculum numerum* (acc. adverbialis) *multitudinem Israelis?* Ita Maurer. Malum tamen eum Rosenmuller, Meignan et veteribus bene multis vocem *רבע* vertere, non multitudinem, sed *quartam partem* (Conf. *I Reg. vi, 25*), scilicet, castrorum Israeliticorum, quam fortasse Balaam omnino prospectabat: nemo enim nescit Israelis castra in quatuor partes fuisse divisa.

Morte justorum, scilicet Israelitarum, uti ex serie orationis liquet, allusionem ad litteras *קרי* facta, a quibus Israelitarum nomen incipit.

Querunt hodierni interpretes, utrum his Balaam verbis significetur spes beatæ immortalitatis, quam divina doctrina Israelitis morientibus ostenderit. Afirmat Michaelis. Dubia movet Hengstenberg, tum quia sententia hæc hinc loco minus apta videtur, tum quia in Pentateucho hæc beatæ immortalitatis spes nusquam tam vivide tantoque anhelata expressa reperitur. Ita quoque censet Meignan, op. cit. p. 547 seq. Balaamus, ait, nil aliud

MORIATUR ANIMA MEA MORTE JUSTORUM, ET FIANT NOVISSIMA MEA HORUM SIMILIA. — « Anima mea, » id est ego: *anima* enim pro homine, quasi pars pro toto capitur, per synecdochen. Sic etiam accipitur a Samsonis, cum ait: « Moriatur anima mea cum Philistin; » anima enim in se mori non quit, sed tamen corpori et homini mori quasi videtur, cum ab eo separatur. Sic dicitur *I Machab. ii, 38*: « Percusserunt mille animas, » id est mille homines, et *III Regum, cap. i, 11*: « Salva animam tuam, » id est teipsum, et vitam tuam, ut animam tuam in corpore tuo conserves. Similia sunt multa in Scriptura.

Nota: Castra Israel vocantur castra justorum, a potiori et digniori parte, licet in iis plures essent impii, quam justi. Simili modo Ecclesia dicitur sancta, licet in ea plures sint impii. Sensus ergo est, *g. d.* Balaam: Utinam mihi contingat mori tam laeta et felici morte, quali felices et justi Israelite moriuntur, scientes se ad meliorem vitam, scilicet ad beatam immortalitatem, transire! Dicunt idem hodie impii, athei et politici, cum serio et sincere statum hominis presentem et futurum considerant: tanta est vis veritatis. Omnes ergo mali bonam mortem appetunt, sed bonam vitam fugiunt, quia bene mori felicitas est, sed bene vivere laboriosum est: unum tamen sine alio non conceditur. Æternitas a morte pendet, hæc a vita bona vel mala; eligo: perisse semel, æternum est.

Nuper vir quidam princeps hæreticus, ut potius Politicus, bonæ tamen indolis et ingenii, rogatus quid de Catholicis et Calvinisticis sentiret, utrorum fides esset verior, respondit argute se male vivere cum Calvinisticis, sed mori cum Catholicis, quod horum mors sit licet et securior, illorum vita sit licentior et voluptuosior. Verum sanius et sua salutem congruentius dixisset: Quandoquidem malo mori cum Catholicis, malo et cum iis vivere; bona enim mors a bona vita pendet, et impossibile est eum qui heretice aut male vivit, bene et feliciter mori. Prudentius ergo sibique utilis dixisset Balaam: « Vivat anima mea vita justorum, ut moriatur morte justorum. » Qui enim vivit vita piorum, certo morietur morte piorum; et qui vivit vita impiorum, certo morietur morte impiorum, idque semel et semper.

Lamachus centurio militum erroris admissi increpabat; cumque ille culpam agnosceret, et diceret se deinceps nil tale admissurum, respondit: « In bello non licet bis peccare. » Ita Plutarchus in *Læcon*. At in morte non licet vel semel peccare. Hoc enim peccatum est irrevocabile, semel mortuus es, semper mortuus es; semel male mortuus es, damnatus es; per omnem æternitatem hæc

hi sibi optat, nisi ut post longam faustamque vitam, divinis beneficiis cumulatus, in pace moriatur, qualis occidit Abraham, de quo S. Scriptura: « Et deficiens mortuus est in senectute bona, provectusque ætatis, et plenus dierum: congregatusque est ad populum suum, » *Gen. xlv, 8*.

Mali impio vivit, sed pie mori cupiunt.

Qualis sit mors justorum? Exemplum.

mortem corrigere, hæc damnationem excutere non poteris. Epheeratis pud eundem aiebat turpissimum imperatoris vocem: « Non putaram! » Christiano imprudens et stulta est hæc vox: « Non putaram » tanti interesse inter bonam et malam vitam et mortem; non putaram ab ea pendere tantam æternitatem; non putaram me ita et tam cito moriturum.

Tropologie S. Bernardus, serm. 52 in *Cont.*: « Utinam, ait, hæc morte ego frequenter cadam, ut evadam laqueos mortis, ut non sentiam vite luxuriantis blandimenta, ut non obstupescam ad sensum libidinis, ad æstum avaritiæ, ad iracundiam et impatientiæ stimulos, ad angores sollicitudinum et molestias curarum! Moriatur anima mea morte justorum, et nulla illam illaqueet fraus, nulla oblectet iniquitas. Bona mors, quæ vitam non auferit, sed transfert in melius. Bona, quæ non corpus cadit, sed anima sublevarur. Verum hæc hominum est. Sed moriatur anima mea morte etiam (si dici potest) angelorum, ut presentium memoriam excedens, rerum se inferiorum corporearumque non modo cupiditatibus, sed et similitudinibus se exuat, sitque et pura cum illis conversatio, cum quibus est puritatis similitudo. Talis, ut opinor, excessus, aut tantum, aut maxime contemplatio dicitur. Rerum enim cupiditatibus vivendo non teneri, humane virtutis est: corporum vero similitudinibus speculando non involvi, angelicæ puritatis est. Utrumque tamen divini muneris est. »

MORTE JUSTORUM. — Vis scire qualis sit mors justorum? Audi et ambi. S. Nicolaus Tolentinas, ut habet ejus Vita, cap. xi et xii, sex totis ante obitum mensibus, paulo ante nocturnas preces, singulis noctibus suavissimum angelorum concentum audivit, qui illi quasi præstationem future vite præbebat. Itaque quo illum ejus vite desiderio arsisse credimus, ad cuius jucunditatem tam jucunde invitabatur? Declaravit ipse, qui frequenter illud Apostoli dictum in ore habebat: « Cupio dissolvi et esse cum Christo. » Quin etiam, cum resolutionis tempus instaret, in extremo spiritu voces fundere cepit letantis atque gesticitis: eujus insuati gaudii cum Fratres, qui aderant, causam quæssissent, attonitus ille, vixque sub composit præ magnitudine rei: « Dominus meus, Jesus Christus, ait, sanctissime matri suæ, et Augustine patri nostro inmixit, dicit mihi: Euge, serve bone et fidelis, intra in gaudium Domini tui; » in quibus verbis expiravit.

S. Arnulphus Suevionis Episcopus diem suæ mortis prædixit, et pridie ter magno fragore cella ejus concussa est; cæteris timentibus dixit se vocari ad cælum. « Sub prima enim quassatione, ait, B. Petrus Apostolus ad me venit, significans mihi peccata remissa, et vite januam pate; aderat Beatorum frequens cœtus laudes divinas continenter modulantium. Sub altera quassatione cum multis angelicis spiritibus S. Michael me invit-

sit, pollicens se, me ad beatam vitam ingressurum. Tertia concussione adfuit Domina nostra vera misericordie mater, multis spicata sanctorum virginum agminibus, benignissima me voce certior efficiens de anima mea, inter Assumptionis ejus gaudia in cælos transferenda. » Ita contigit; moriens enim ipso Assumptionis B. Virginis die in cælum abiit, ut habet Martyrologium; ita refert Joannes Lisiardus tertius ejus successor in ejus Vita, et ex eo Baronius, tom. XI, anno Christi 1087.

S. Gregorius, lib. IV *Dial.* cap. xi, mortem Urini presbyteri describens, sic ait: « Cum magna cepit lætitia clamare, dicens: Bene veniant domini mei, bene veniant domini; quid ad tantillum servulum vestrum estis digni convenire? Venio, venio. Gratias ago, gratias ago. Cumque hoc iterata voce repeteret, quibus hoc diceret noti sui qui illum circumsteterant, requirebant; quibus ille admirando respondit, dicens: Numquid hoc convenisse sanctos Apostolos non videtis? beatus Petrus et Paulum, primos Apostolorum non adspicitis? Ad quos iterum conversus, dicebat: Ecce venio, ecce venio; atque inter hæc verba animam reddidit. Et quia veraciter sanctos Apostolos viderit, eos etiam sequendo testatus est. Quod plerumque contingit justis, ut in morte sua Sanctorum præcellentium visiones adspiciant, ne ipsam mortis suæ penalem sententiam peritescant; sed, dum eorum menti interiorum civium societas ostenditur, a carnis suæ copia, sine doloris et formidinis fatigatione solvantur. »

Ibidem cap. x, refert de Spe Abbate, quod, cum 40 annos fuisset cæcus, sub mortem visum receperit, quodque suis dans monita salutis, communicans, psallens, orans animam Deo reddiderit, quam specie columbe in cælum ferri Fratres viderunt.

Cap. xii, narrat de Probo Reatis Episcopo, quod ad eum miribundum venerit S. Juvenalis et S. Eleutherius Martyres candidis induti, qui eum ad cælestem epulum invitarent.

Cap. xiii, narrat de S. Gallâ, quæ videns S. Petrum rogavit: « Suntime mihi dimissa peccata? » cui S. Petrus: « Dimissa, veni. » Unde tertio die cum alia sorore, quam S. Petrus nominaverat, defuncta est.

Cap. xiv, miram narrat vitam et obitum sancti Servuli presbyteri et paralytici, qui moriens audivit angelos cœlestes, sequæ invitantes et adcentes ad cælum, relicta post se mira odoris fragrantia.

Cap. xv, narrat transitum S. Romulæ et cælestes exequias; nam in ejus morte palam auditis est chorus virorum et feminarum psallentium, qui animam ejus in cælum eduxit; et quanto chori psallentium alius ascendebant, tanto psalmodia lenius audiebatur.

Cap. xvi, narrat transitum amice suæ Tarsille virginis, quæ ab abavo S. Felice evocata in con-

lum, egrotare cepit, ac moriens clamavit: « Recedite, Jesus venit. »

E contrario vis nosse qualis sit mors impiorum? Audi et perhorresce. Impia Jesabel jussu Jehu ex fenestra præcipitata ungulis equorum conculcata, a canibus comesta est, IV Reg. ix, 33. Baltasar se inebrians vidit manum scribentem: *Mane, tehel, phares*, et expavit; eademque nocte a Cyro vita et regno spoliatus est, *Daniel*, v.

Antiochus qui multos torserat, passus dirum dolorem viscerum, foetorem et vermes, miserabili morte in montibus vita defunctus est, II Machab. ix, 9. Similis fuit mors Herodis Ascalonitæ-Hunericius rex Wandalorum, et persecutor Catholicorum sceleratissimus, ait Victor Utiensis, lib. III *Wandal*, « tenuit dominationem regni annis septem, mensibus decem, meritorum suorum mortem consummans; nam putrefactum et ebulliens vermibus, non corpus, sed partes corporis ejus, videbantur esse sepulta. » Gregorius Turonensis, lib. V *De Gestis Franc*, cap. iii, eum arreptum a demone propriis morsibus se laniasse, et solem tetrum apparuisse, ita ut vix tercia ejus pars eluceret: ita infelix Hunericus mortuus est anno Christi 484.

Nota est Chrysostomi mors clamantis: « Inducias usque mane, » teste S. Gregorio, hom. 12 in *Evang*.

Audi alterius similem, quam refert Gregorius Turonensis, lib. V *Hist. Franc*, cap. xxxvi, et ex eo Baronius, anno Christi 883: « Funesta, ait, morte ex hac vita abreptus est Nautinus Comes Angliensis, qui cum in sancta loca, Deique ministros mala multa patrasset, a morbo corripitur: qui nimia exustus febre, clamavit, dicens: fleu, heu, ab Heracleo antistite exuror; ab illo crucior; ab illo ad iudicium vocor. Cognosco facinus, reminiscor injuste injurias me intulisse Pontifici; mortem deprecor, ne diutius crucier hoc tormento. Hæc cum maxima in febre clamaret, deficiente robore corporis, infelicem animam fudit, indubia relinquens vestigia hoc ei ad ultionem beati viri venisse; nam exanimum corpus ita nigredinem duxit, ut putares eum prunis superpositum fuisse combustum. Ergo omnes hæc obstupescant, admirentur et meliant, ne inferant injurias sacerdotibus, quia ultor est Dominus servorum suorum sperantium in se. »

Cativus variis morbis misere excruciatu, teste Jeza, insuper a pediculis corruscus est, ut refert Hieronymus Bolsecus medicus Lugdunensis, ejus olim discipulus, in ejus Vita cap. xxii. Ubi nota eos qui Ecclesiam persequuntur, justo Dei iudicio a vermibus devorari. Ita enim contigit Hunerico, Herodi, Antiocho, Maximiano Imperatori, Arnulpho Imperatori, Caroli Crassi successori, et Calvino.

« Jam vis mori morte non imptorum, sed justorum? » « Discite mori, » assidue te moriturum cogita: dum sanus es, prepara te ad mortem.

Ita S. Bernardus suadet Eugenio Pontifici, epi-

stola 237: « In omnibus operibus tuis memento te esse hominem, et timor ejus qui auferit spiritum principum, semper sit ante oculos tuos. Quantum in brevi Romanorum Pontificum mortes tuis oculis aspexisti? Ipsi te prædecessores tui, tuæ certissima et citissima decessionis admoneant, et modicum tempus dominationis eorum paucitatem dierum tuorum nuntiat tibi. Jugi proinde meditatione inter hujus presentis glorie blandimenta memorare novissima tua, quia quibus successisti in sedem, ipsos sine dubio sequeris ad mortem. »

Cum olim coronaretur Imperator, sepulchrorum constructores quatuor aut quinque ad eum deferrebant marmoris frusta, varii coloris, inquirentes ex quo vellet sibi construi sepulchrum: quo suæ mortalitatis admonebatur, et ut prudenter imperaret. Ita refert Leonius in Vita S. Joannis Eleemosynarii, ubi pariter narrat S. Joannem curasse sibi fieri sepulchrum, sed imperfectum reliquisse, et in mensa assidenti sibi jussisse a suis suggeri: « Monumentum tuum usque hodie est imperfectum, Domine, jube ergo ut id finem accipiat; incertum enim est qua hora fur ingrediar, » nempe mors.

S. Gregorius Thaumaturgus, teste Nysseno in ejus Vita, ita mori didicit, cum tota vita æstimavit se hic esse peregrinum, nec aliquis loci possessor esse voluit: quin et moriens proprium sepulchrum habere noluit, sed in alieno sepeliri cupivit.

S. Augustinus, teste Possidonio, ad mortem se comparabat legendo assidue psalmos Penitentiales, flendo ubertim, orando assidue, ut per decem ultimos vitæ dies neminem nisi medicum, vel refectionem afferentem ad se admitteret; dicebatque etiam laudatos Christianos, absque digna et competente penitentia, de corpore exire non debere.

Ita paravit se ad mortem S. Fulgentius mortificando se, flendo, balnea recusando, in morbis orando: « Domine, da mihi modo patientiam, et postea indulgentiam. »

Ferdinandus Castellæ et Legionis rex Catholicus et pudicus, anno Domini 1083, ait refert Lucas Tudensis et ex eo Baronius, sentiens se deficere, ab Episcopis et viris religiosis delatus est ad Ecclesiam cultu regio; ibi fixis genibus ad altare, ait: « Tu es potestas, Domine, tuum est regnum. Regnum quod te dominante accipi, et quamdiu tuæ voluntati placuit rexi, ecce reddo tibi: tantum animam de voragine ipsius mundi ereptam, ut ipsam ad te suscipias, deprecor. » Et hæc dicens, exiit regalem clamaydem, qua induebatur corpus, deposuit et gemmatam coronam qua caput ambiebatur, atque cum lacrymis solo prostratus pro delictorum venia Dominum attentius exorabat. Tunc ab Episcopis accepta penitentia, Extreme Unctionis sacramento perunctus, induitur cilicio pro ornamento regali, et as-

pergitur chere pro aureo diademate, cui vitali in penitentia permanenti coram prædicto altari, duobus diebus a Deo vivere datum est. Sequenti autem, qui erat S. Joannis Evangeliste, inter manus Pontificum, celo tradidit spiritum, anno Christi 1065.

Carolus V Imperator, memor conditionis suæ humane, diu ante mortem administratione reipublicæ se sponte submovit; et cum in filium jam validum ævi et animi, curas contulisset, secessit in Hispaniam, et in S. Justii monasterio, septem a Placentia miliaribus se abdedit, cum duodecim duntaxat familiaribus, Deo et quieti vacaturus; interdixit autem aliter se quam Carolum appellari, Cesaris atque Augusti nomina cum rebus animo exuens, et totum hoc honorari contentans. Imo hoc amplius ferunt, diu ante imperium a se abdicitum, sarcophagum sibi construi jussisse, cum funebri suppellectile deportandum, clanculum tamen, quocumque iret, quem naratum manit apud se quinque annis, ubiæque horum esset. Arbitrabatur autem quidam qui circa eum erat, thesaurum atque illic detineri et conservari; alii aliquid librorum, quibus historia veteres continentur; alii aliud quiddam magis: Cesar vero sibi conscius in quem usum suum deleret, subitendo, in rei ejusdem sibi omnium charissimæ usum id secum deleri debere, sic assidue mortem ante oculos sibi proponebat, et sibi semper capulum funebrem adesse videbat, ut perpetua mortis cogitatio eximeret a corde vanum hujus mundi fasium, sanctas autem actiones agendas, dum viveret, admoneret. Ita inter alios refert Lipsius, lib. II *Monit*, cap. xiv.

Item fecit Caroli avus Maximilianus I Imperator, qui insuper hoc testamento cavil, ut exanimum corpus suum rudi linteo involatam, sine ulla exenteratione, sarcophago, quem quadriennio ante mortem parari curarat, imponeretur, naribus, ore auribusque viva calce oppletis. Cur hoc? voluit monumentum illud assidue in oculis habere, quod diceret: Maximiliane, cogita mori; quid te dilatas et extendis? quem tot regna non capiunt, locutus iste capiet. Sed cur non aromatis, sed calce condiri vis? ut citius redcam in terram ex qua sumptus sum. « Memento, homo, quia pulvis es, et in pulverem revertaris. » Ita refert Lipsius ibidem.

ET FIANT NOVISSIMA MEA HORUM SIMILIA. — Ex hoc exemplo Balaam pulchre docet S. Gregorius, lib. XXXII *Moral*, cap. xxvii, quod « virtutis pondus oratio non habet, quam nequaquam perseverantia continui amoris tenet. Balaam enim cum compunctionis tempus abscessit, contra eorum vitam, quibus se similem fieri etiam moriendo potest, consilium præbuit, et cum occasione de avaritia reperit, illico oblitus est quiddam sibi de innocentia optavit. »

Nota hic miram efficaciam gratiæ et inspirationis divinæ, quæ, quamdiu adfuit, Balaam ani-

mum immutavit, terraque et celo superiorem effecit. Nam, ut ait S. Cyrilianus, epist. ad *Donatum*, lib. II, epist. 2: « Ut sponte sol radiat, dies illuminat, fons rigat, imber irrorat: ita se spiritus ecclesialis infundit, postquam autorem suum, celum intuens anima, cognovit; sole altior, et hæc omni potestate sublimior, id esse incipit, quod se esse credit. » Unde inferi: « Sit tibi vel oratio assidua, vel lectio; nunc cum Deo loquere, nunc Deus tecum; ille te præceptis suis instruat, ille disponat: quem ille divitem et saturnum fecerit, nemo pauperem aut famelicum efficiet; » et superius: « Nihil appetere jam, nihil desiderare de sæculo potest, qui sæculo major est. »

Vide ergo hic quam subito Spiritus Sanctus hominis impietate et linguam convertat. Vere S. Gregorius: « Considero, ait, patres novi et veteris Testamenti, David, Daniele, Amos, Petrum, Paulum et Mattheum, et apertis fide oculis intueor: implet namque Spiritus Sanctus puerum citharædam, et psalmistam facit: implet abstinenter puerum, et iudicem senum facit: implet pastorem armentarium, et Prophetam facit: implet piscatorem, et principem Apostolorum facit: implet persecutorem, et Doctorem Gentium facit: implet publicanum, et Evangelistam facit; quam ergo insani sumus, qui hunc Spiritum non querimus! »

Symbolice, mors justorum est mortificatio passionum, quam acquirunt per contemplationem et vitam celestem. Hanc optabat S. Bernardus, serm. 52 in *Cant*, dicens: « Excedente anima, etsi non vila, certe vite sensu, necesse est etiam ut nec vite tentatio sentiantur. Quis dabit mihi penam sicut columbe, et volabo, et requiescam? Utinam hæc morte ego frequenter cadam, et evadam laqueos mortis, ut non sentiam vite luxuriantis mortifera blandimenta, ut non obstupescam ad sensum libidinis, ad æstum avaritiam, ad iracundiam et impatientiam stimulos, ad angores sollicitudinum, et molestias curarum! Moriatur anima mea morte justorum, ut nulla eam illaqueet fraus, nulla oblectet iniquitas. Bona mors, que vitam non auferit, sed transfert in melius. »

« Triplex est mors, ait Hugo Cardinalis: naturæ, culpe et gratiæ; in prima moritur caro; in secunda, anima; in tertia, totus homo. Prima separatur animam a carne; secunda dividit gratiam a mente; tertia sejungit totum hominem a curis sæculi. Prima est omnium; secunda est malorum; tertia est bonorum. Mortui prima morte sepeliuntur in mundo; secundi in inferno cum divite epulone; tertii in celo cum Lazaro. De prima dicitur, *Ecclesi*, xli: O mors, quam amara est memoria tua! De secunda: Mors peccatorum pessima. De tertia: Moriatur anima mea morte justorum. »

13. DIXIT ERGO BALAC: VENI MECUM IN ALTERUM LOCUM, UNDE PARTEM ISRAEL VIDERES, ET TOTUM VIDERE NON POSSIS; INDE MALLEDICTO EI. — Balac hic superstitiose loco et visioni « stilius Israelis bene-

Andreas Bacci medicus, tract. *De Halicornis*, pag. 67, ubi ex Alliano docet halicornium ita ferum esse, ut etiam feminam suam oderit, adeoque ab ea secedens solitarius per desertum vagetur, donec amore incallescens, dum tempus est generandi, posita feritate, blande ad eam accedit, cum eaque pascitur et occamissetur. At mox, ubi eam concepisse, et uterum intumescere sentit, ad pristinam feritatem, aversionem et solitudinem redit.

Denique Theodoretus, *Quaest. XLIV*, putat ipsum populum Hebraeorum hic monocerotem vocari, eo quod unum Deum coleret, ideoque ab eo corroboraretur, feretque fortis ut monoceros. Melius timen Procopius, Rabanus, Rupertus et alii censent Deum hic vocari rhinocerotem vel monocerotem, juxta sensum quem paulo ante dedi. Nam et alibi Scriptura fortitudinem Dei ex rhinocerotis fortitudine mellitur, ut patet *Job. xxxix. 12*. Deus vero hanc suam fortitudinem, ac consequenter et nomen rhinocerotis, Hebraeis aliisque suis clientibus communicavit et communicat.

23. NON EST AUGURIUM IN JACOB, NEC DIVINATIO IN ISRAEL. — Sub his omnem incantationem et maleficium intelligit, velut genus sub specie vulgatissima. Laudat ergo Balaam hic Israeliam, quod uti non colit idola, ita nec habeat auguria (1); sed quia Deum verum colit, ideo veras ab eo prophetias et responsa accipiat, tum per Mosem, tum per Pontificem Eleazarum, urim et tummim vestitum, tum per alios Prophetas, quodque Deus Israeliam tuetur, et pro eo pugnet; unde subdit: «Temporibus suis (puta sequentibus saeculis), dicatur Jacob et Israeli (id est posteris Israelitarum), quid (et quanta) pro eo operatus sit Deus.»

24. ECCE POPULUS UT LEONA CONSURGET, ET QUASI LEO ERIGETUR. — Comparat Israeliam leonem leonem, quae cum catulos laetat et famet, praee leonem ferocit et saevit. Vide dicta *Genes. xlix. 9*.

NON ACCURBIT DONEC DEVORET PREDAM, ET OCCISORUM SANGUINEM BIBAT. — Persistit in metaphora leonis, q. d. Non quiescet Israel, donec hostes Chanaanicos proferat, ex eisque praedam dividat, atque terram eorum sibi promissam capiat et

(1) Rectius Maner cum multis, non valet augurium contra Jacobum, neque variatato contra Israeliam, id est, nihil artes magice, nihil praestigia contra Israeliam officiant. Sub hoc tempore, nunc, mox praedicabitur de Jacobo ut Israelei, quanta fecit Deus!

pariatur, imo donec ut leo occisorum sanguinem bibat: non quasi hoc ad litteram futurum sit, ut quasi tale quid postea reipsa fecerit Israel, sed quod perfectam et beatissimam victoriam de Chanaanais aliisque hostibus relaturus sit, in qua sanguinem eorum fusurus sit tam facile, tam jucunde et sine suorum strage, ac si calicem hauriret et ebiberet; aut potius, quod in illa victoria tam copiosum hostium sanguinem fusurus sit, ut is torrentis in modum defluens potum praebere possit victoribus, itaque eorum desiderium, et quasi sitim abunde satiare. Hoc enim tantum haec et similes phrases per catachresin et metalepsin significant, ut *Psal. lvii. 10*: «Lavabit manus suas in sanguine peccatoris;» *Isa. cap. lxiii. 3*: «Calcavi eos in furore meo, et aspersus est sanguis eorum super vestimenta mea;» *Psal. lxxvii. 24*: «Ut inlingatur pes tuus in sanguine;» *Psal. cix. ult.*: «De torrente in via bibet.» Haec enim omnia non aliud significant quam insignem, plenam et perfectam de hostibus victoriam (2).

27. ET AIT BALAC AD EUM: VENI, ET DUCAM TE AD VRS. 27. ALIUM LOCEM, SI FORTE PLACEAT DEO UT INDE MALEDICAS EIS. — Est haec secunda loci mutatio, quo Balac superstitiosus sperabat Balaam maledicturum Hebraeis: unde ter e tribus diversis locis, Balaam vice versa benedixit Hebraeis, scilicet primo, ex monte Abarim et templo Baal, cap. xxi. 41; secundo, ex vertice Phasga, cap. xliii. 14; tertio, hic ex monte Phegor, ut patet ex vers. seqq. Porro Phegor vel Phegor erat idolum, a quo nuncupatus est Beelphegor, aequae ac mons hic, de quo cap. xvi. 3.

(2) Secunda haec parabola partim historia, partim vaticina, Israelitarum res gestas ab egressu ex Aegypto usque ad occupatam Chanaanem narrat. Pergit quoque Balaam, quo coepit, primamque parabola cum altera hac veluti copulat transitione illa: «Non est Deus quasi homo, ut mentiar,» etc. q. d. Quae promissit Deus, et ex parte jam praestitit, ut prius naravi, procul dubio prestare perget, donec ea impleat, sicut mox narrabo. «Non est idolum in Jacob.» Dicitur esse de secunda hac atate patet, nam post occupatam Chanaanitidem idola inter Israelitas non raro visa sunt. Quod si hebraea cum Romanulero vertas, Deus non solummodo vultus inter Israelitas inseri, allusio erit tot et tantis miraculis quibus ex Aegypto in terram Chanaan suum populum Dominus deduxit. Reliquis imaginibus describuntur Hebraeorum potentia et robur, qualem adeo, ut atate hac, populus Israeliticus nunquam exhibuit.

Bibere occisorum sanguinem quid?

CAPUT VIGESIMUM QUARTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Balaam tertio benedixit Israeli, et quarto, vers. 15, ubi vaticinatur de regno Christi, instar stellae Israelo nascituri; item de Amalec, de Cinis, de regno Romanorum, eorumque excidio.

1. Cumque vidisset Balaam quod placeret Domino ut benediceret Israeli, nequaquam abiit ut ante perrexerat, ut augurium quaereret: sed dirigens contra desertum vultum suum, 2. et elevans oculos, vidit Israel in tentoriis commorantem per tribus suas, et irruente in se spiritu Dei, 3. assumpta parabola, ait: Dixit Balaam filius Beor: dixit homo, ejus obturatus est oculus: 4. dixit auditor sermonum Dei, qui visionem Omnipotentis intuitus est, qui cadit, et sic aperiuntur oculi ejus. 5. Quam pulchra tabernacula tua, Jacob, et tentoria tua, Israel! 6. ut valles nemorosae, ut horti juxta fluvios irrigui, ut tabernacula quae fixit Dominus, quasi cedri prope aquas. 7. Fluet aqua de situla ejus, et semen illius erit in aquas multas. Tolleitur propter Agag rex ejus, et auferetur regnum illius. 8. Deus eduxit illum de Aegypto, ejus fortitudo similis est rhinocerotis. Devorabunt gentes hostes illius, ossaque eorum confringent, et perforabunt sagittis. 9. Accubans dormivit ut leo, et quasi leona, quam suscitare nullus audebit. Qui benedixit tibi, erit et ipse benedictus: qui maledixerit, in maledictione reputabitur. 10. Iratusque Balaam contra Balaam, complois manibus, ait: Ad maledicendum inimicis meis vocavi te, quibus et contrario tertio benedixisti; 11. revertere ad locum tuum. Deceveram quidem magnifice honorare te, sed Dominus privavit te honore disposito. 12. Respondit Balaam ad Balac: Nonne nuntiis tuis, quos misisti ad me, dixi: 13. Si dederit mihi Balac plenam domum suam argenti et auri, non potero praeterire sermonem Domini Dei mei, ut vel boni quid vel mali proferam ex corde meo; sed quidquid Dominus dixerit, hoc loquar? 14. Verumtamen pergens ad populum meum, dabo consilium quod populus tuus populo huic faciat extremo tempore. 15. Sumpta igitur parabola, rursum ait: Dixit Balaam filius Beor: dixit homo, ejus obturatus est oculus: 16. dixit auditor sermonum Dei, qui novit doctrinam Altissimi, et visiones Omnipotentis videt, qui cadens apertos habet oculos. 17. Videbo eum, sed non modo: intuebor illum, sed non prope. Orietur stella ex Jacob, et consurget virga de Israel; et percutiet duces Moab, vastavitque omnes filios Seth. 18. Et erit Idumaea possessio ejus: haereditas Seir cedet inimicis suis; Israel vero fortiter aget. 19. De Jacob erit qui dominetur, et perdat reliquias civitatis. 20. Cumque vidisset Amalec, assumens parabolam, ait: Principium Gentium Amalec, ejus extrema perdentur. 21. Vidit quoque Cinis, et assumpta parabola, ait: Robustum quidem est habitaculum tuum; sed si in petra posueris nidum tuum, 22. et fueris electus de stirpe Cin, quamdiu poteris permanere? Assor enim capiet te. 23. Assumptaque parabola iterum locutus est: Heu, quis victurus est, quando ista faciet Deus? 24. Venient in trieribus de Italia, superabunt Assyrios, vastabuntque Hebraeos, et ad extremum etiam ipsi peribunt. 23. Surrexitque Balaam, et reversus est in locum suum: Balac quoque via, qua venerat, rediit.

1. CUMQUE VIDISSET BALAC QUOD PLACERET DOMINO, UT BENEDICERET ISRAELI. — Vidit, id est cognovit, id Balaam, ex interna illustratione Dei. Deus enim, antequam Balaam de more pergeret ad querendum augurium, praeventit eum, impel-

lens ejus voluntatem, et illustrans ejus intellectum, ut clare videret qualis esset populus Israel, quamque Deo acceptus, et habet dignus benedictione: unde ipse non abiit ad sua auguria, sed extemplo populo benedixit.

Notat idem Abulensis hic esse prophetiam de Christo, sed cum allusione ad Davidem, itaque Davidis gesta hic perstringi: quare quaedam hic dicit, quae magis particulatim Davidi conveniunt, uti sunt: « Percutiet duces Moab; » et: « Erit Idumaea possessio ejus; Israel vero fortiteraget. » Alia vero magis proprie competunt Christo, uti sunt: « Orietur stella ex Jacob, perdet reliquias civitatis, » etc. Vide *Can.* 33.

Vers. 20.
Prophetat de Amalec.

20. QUOMODO VIDISSET AMALEC. — Erat Balaam in finibus Moab, in altissimo monte Phasga; unde facile vicinam regionem Amalecitarum videre poterat, saltem in confuso; unde et Moses ex eodem monte vidit et speculatus est totam terram Chanaan, secundum partes suas, scilicet generatim et in confuso, *Deut.* XXXIV, 1.

ASSUMENS PARABOLAM (id est prophetiam, *q. d.* Prophetans), ait: PRINCIPIMUM GENTIUM AMALEC, — *q. d.* Nobilissima gentium, aut prima gentium illarum, quae habitabant illo tempore juxta terram promissam, fuit Amalec. Alii: « Principium, inquit, gentium, » scilicet hostilium Israeli, fuit « Amalec; » unde Chaldaeus vertit, *principium bellorum Israel fuit Amalec.* Nam primus Amalec Israeli ex Aegypto venienti armatus occurrit, *Exod.* cap. XVII, ideoque « extrema » ejus « perditur, » id est, ut Septuaginta, *semen ejus peribit.* Saul enim Amalecitas delevit, *I Reg.* xv (4).

Vers. 21.
De Geminis, et de posteris Jethro.

21. VIDIT QUOMODO CINAEUM. — Cinaei sunt posterii Jethro, ut dixi cap. x, 29. Balaam ergo, sicut ex altissimo monte Phasga vidit Amalec, Moab et Edom, ita vidit et Cinaeos, quia ipsi erant in castris Israel, simulque vidit sortem, quam in Chanaan habituri erant in tribu Juda. Unde ait:

ROBUSTUM QUIDEM EST (et erit) HABITACULUM TUUM, — quia inter duodecim tribus Israel fortissimas jam degis, et in Chanaan in tribu Juda, quae fortissima est, habitabis.

SED SI IN PETRA POSUERIS NIDUM TUUM, — *q. d.* Etiamsi habitaculum tuum sit futurum fortissimum, uti praecessit. Alludit ad Hebraeorum *קן* *ken*, id est nidus, et ad *קני* *keni*, id est Cinaeus, *q. d.* Recte vocaris Cinaeus, quia instar avium altissime, quasi in petra, ponas *ken*, id est nidum, puta habitaculum tuum: inde tamen te detrahet Assur.

Topologie Gregorius, XXXI *Moral.* XXXIV: Nidum spei, inquit, sibi in arduis et petris construnt, qui cum illa aquila (S. Paulo) dicunt: « Nostra conversatio in caelis est. »

22. ET FUERIS ELECTUS DE STIRPE CIN. — Hebraea, prout illis puncta subjecerunt Massoretæ (ipsi enim pro *Cin*, punctarunt *Cain*), multum hic a nostra versione dissonant. Verum non esse legendum *Cain* (de Cain enim nulla praecessit mentio; nec Cinaei ex Cain, sed ex Seth oriundi erant), sed *Cin*, patet ex Septuaginta et veteribus omni-

(1) Hebr. est, *postrema ejus tempora, seu pars ejus extrema, verget ad perniciem.*

bis. Unde et Vatablus legit, non *Cain*, sed *Cin*, vertitque, *etenim Cinus comburetur*, vel depascendo vastabitur. Rursum noster Interpres per commutationem duarum litterarum gutturalium affinium, scilicet legendo *chet* pro *ain*, puta pro *לבער* *lebaer*, legendo *לכור* *lebaer*, recte vertit, *si fuerit in electum Cin*, id est *si fuerit electus Cin*, *q. d.* Etsi stirps Cin, sive Jethro a Deo erecta sit praee aliis Gentibus, et associata Israelitis, tam in deserto, quam in terra promissa, tamen capietur ab Assyris. Hinc patet Cin, unde dicitur sunt Cinaei, fuisse nomen stirpis vel familiae, ex qua prognati sunt Cinaei (2).

ASSUR ENIM CAPIET TE. — Cum enim Salmanassar transtulit 10 tribus Israel in terram Medorum, *IV Reg.* XVII, tunc cum eis eodem transtulit Cinaeos, id est progeniem Aber Cinaei, qui recesserat ab aliis Cinaeis, et habitabat in sorte Nephthalim. Tunc enim Nephthalim translati sunt, ac consequenter Cinaei inter eos commorantes. Alii tamen Cinaei, in Juda habitantes, remanserunt: ex illis enim orti sunt Rechabite, quos laudat Jeremias, cap. XXXV.

23. HEU, QUIS VICTORUS EST? — *q. d.* Heu, quis desiderabit vivere, cum tante strages Cinaeorum et Amalecitarum, vel potius Assyriorum, Hebraeorum et Romanorum, de quibus sequitur, edentur? Haec enim verba sunt nova propheta, unde ad sequentia pertinent, non ad praecedentia. Ita Abulensis.

24. VENIENT IN TRIERIBUS (triremibus) DE ITALIA, SUPERABUNT ASSYRIOS, VASTABUNTQUE HEBRAEOS, ET AD EXTREMUM ETIAM IPSI PERIBUNT. — Pro Italia, hebraice est *כנעין* *kitim*, vel *ketim*, quod proprie Cyprum significat. Citium enim fuit urbs Cyprum, ex qua ortus est Zano Stoicorum parens: a Citio ergo tota insula Cyprus dicta videtur *Cetim*. Inde *Cetim* significat alias quaslibet insulas, atque ulterius omnes gentes, tam insularum, quam transmarinas. Unde hebraice ad verbum est, *venient ex latere Cetim*, puta venient ex Italia, uti vertunt Septuaginta, Noster, Chaldaeus, Vatablus et alii. Cetim enim, sive Cyprus, et aliae insulae interjacent inter Judaeam et Italiam, ita ut Italia, respectu Judaeae, sit a latere Cyprum, sive Cetim. Noster Gaspar Sanchez in *Isaia* cap. II, num. 21, putat insulas omnes, quae a Cypro ad Occidentale mare pertinent ad Gades usque, adscriptas fuisse Cethim filio Javan, *Gen.* x, 4, et ab eo nomen accepisse, sive insulae illae ad Libyem, sive ad Italicum, sive ad Graecum litus pertineant: et ab his insulis Italiam, Macedoniam aliasque regiones illis adjacentes vocari Cethim, quae conjectura non caret probabilitate. Chaldaeus discrete vertit, *venient naues a Romanis.* Licet enim Roma, tem-

(2) Hebr. est, *quemvis firma sit habitatio tua, positum in rupe nidus tuus, tantum, id est tamen, erit ad abolendum.* Quomodo? id est mox, Assur te captivum abducat. De origine Cinaeorum a Caino, filio Hobab, vid. *Jud.* IV, 41, coll. cum *Num.* x, 29.

Roma tempore Balaam necum erat occidit

nore Balaam, necum esset condita (condita est enim sub Achaz rege Juda, ut docet Eusebius in *Chronico*, vel, ut alii, sub Joatham patre Achaz), tamen Romam et Romanos conditum iri, eosque haec bella gesturos, spiritu prophético praevidebat Balaam.

Prædicti ergo hic amplissimam Romanorum potentiam, quod scilicet ipsi subjugaturi sint Assyrios, tunc rerum dominos, et consequenter omnes alias gentes, ipsosque etiam Hebraeos. Hos enim subjugavit prius Pompeius, mox Caesar Au-

gustus, qui Judaeam subiecit Herodi Ascalonite, et post eum Tetrarchis et Praesidibus, ut patet *Lucæ* III, 1, ac tandem Hebraeos plane deleverunt Titus et Vespasianus, Romani: ac demum, quod ipsimet Romani perituri sim, ruente imperio, sub Alarico et Genserico regibus Gothorum; sed maxime sub decem regibus in fine mundi, qui Romam plane everterent et comburent; quos deinde partim occidit, partim subjugabit Antichristus, uti praedixit Daniel cap. VII, 8 et 24, et S. Joannes, *Apoc.* cap. XVII, vers. 12 et 16.

CAPUT VIGESIMUM QUINTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Fornicantur Hebraei cum Madianitis, et colunt Beelphegor: hinc ad 24 millia, partim suspenduntur a Mose, partim a Deo occiduntur. Plagam hanc sedat Phinees, occidens Zambri et Cozbi, ideoque Deus illi sacerdotium in perpetuum consignat.

1. MORABATUR AUTEM EO TEMPORE ISRAEL IN SETTİM, et fornicatus est populus cum filiabus Moab, 2. quae vocaverunt eos ad sacrificia sua. At illi comederunt et adoraverunt deos earum. 3. Initiatusque est Israel Beelphegor; et iratus Dominus, 4. ait ad Moysen: Tolle cunctos principes populi, et suspende eos contra solem in patibulis, ut avertatur furor meus ab Israel. 5. Dixitque Moyses ad iudices Israel: Occidat unusquisque proximos suos, qui initiati sunt Beelphegor. 6. Et ecce unus de filiis Israel intravit coram fratribus suis ad scortum Madianitidem, vidente Moysen, et omni turba filiorum Israel, qui flebant ante fores tabernaculi. 7. Quod cum vidisset Phinees filius Eleazari filii Aaron sacerdotis, sur-rexit de medio multitudinis, et arrepto pugione, 8. ingressus est post virum Israelitem in lupanar, et perdidit ambos simul, virum scilicet et mulierem, in locis genitalibus. Cessavitque plaga a filiis Israel, 9. et occisi sunt viginti quatuor millia hominum. 10. Dixitque Dominus ad Moysen: 11. Phinees filius Eleazari filii Aaron sacerdotis avertit iram meam a filiis Israel, quia zelo meo commotus est contra eos, ut non ipse delerem filios Israel in zelo meo. 12. Idcirco loquere ad eum: Ecce do ei pacem foederis mei, 13. et erit tam ipsi quam semini ejus pactum sacerdotii sempiternum, quia zelatus est pro Deo suo, et expiavit scelus filiorum Israel. 14. Erat autem nomen viri Israelitae, qui occisus est cum Madianitide, Zambri filius Salu, dux de cognatione et tribu Simeonis. 15. Porro mulier Madianitide, quae pariter interfecta est, vocabatur Cozbi, filia Sur principis nobilissimi Madianitarum. 16. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: 17. Hostes vos sentiant Madianitae, et percutite eos, 18. quia et ipsi hostiliter egerunt contra vos, et decipere insidiis per idolum Phogor, et Cozbi filiam ducis Madian sororem suam, quae percussa est in die plagae pro sacrilegio Phogor.

1. MORABATUR AUTEM EO TEMPORE ISRAEL IN SETTİM. — Est haec 42 et ultima mansio Hebraeorum in deserto, puta in campestribus Moab; nam ex Settım Josue misit exploratores duos, mortuo Mose, in Chanaan, *Josue* II, 1. In Settım ergo gesta et dicta sunt omnia quae deinceps in Numeris, et quae toto Deuteronomio describuntur. Hic locus,

Numer. XXXII, 49, vocatur *Abelsatim*, addita voce *abel*, id est luctus, forte ob luctum idololatriarum, qui cum essent Hebraei, hoc capite in Settım caesi narrantur. Ita Abulensis.

1 et 2. ET FORNICATUS EST POPULUS CUM FILIABUS MOAB, QUAE VOCAYERUNT EOS AD SACRIFICIA SUA. — Ecce hic est executio consilii Balaam, quod ipse